

Ördögh Tibor¹

Határtalanul – Határviták a Balkánon

A Balkánon fennálló határviták az önálló államiságból fakadnak, amelynek elnyerése után a korábbi jugoszláv időben létrejött rendezetlenségeket kellene végérvényesen megoldaniuk az országoknak. A nemzetközi jog, a történelmi érvek és a méltányosság mentén történő megállapodásokat egyes esetekben a felek bilaterális egyezségeiben rögzítették, míg máskor nemzetközi választott döntőbíróóságig jutott el egy-egy határvita. Jelen tanulmányban a teljesség igénye nélkül néhány speciális konfliktust mutatok be, ezek a Szlovénia és Horvátország közötti disputa, a Pelješac híd építése, a Prevlaka-félsziget környékének hovatartozása, a Sutorina területéért folytatott küzdelem, a horvát–szerb határszakasz kérdése, a montenegrói–koszovói megállapodás sorsa, illetve érintőlegesen a koszovói–szerb területcsere lehetősége. Az említett problémák mindegyike rányomta bélyegét a jószomszédi viszonyra, sőt gyakran nemzetközi nyomást vagy közbelépést is igényelt a konfliktus.

Kulcsszavak: szárazföldi határviták, Pirani-öböl, Balkán.

Bevezetés

A Jugoszlávia utódállamai közötti határvitáknak történelmi gyökerei vannak, amelyek párosultak a délszláv együttélés idején jelentkező rendezetlen területi konfliktusokkal. A jugoszláv időkben a tagállamok közötti határvonalak belső határokként működtek, azonban a függetlenség kinyilvánítása után megjelentek ezen konfliktusok a szomszédos államok bilaterális kapcsolataiban. A legnagyobb problémát a horvát–szlovén disputa jelenti, amely esetében ma már az Európai Unió két tagja áll szemben egymással. Ebből tanulva az EU alapvető elvárása a csatlakozni kívánó nyugat-balkáni országokkal szemben, hogy belépésük előtt rendezzék a köztük lévő feszültségeket. Az elmúlt időszak földrajzi változásai, a korábbi politikai megállapodások érvényben tartása, továbbá a nemzetközi

¹ Dr. Ördögh Tibor, PhD: adjunktus (Nemzeti Közszolgálati Egyetem Nemzetközi és Európai Tanulmányok Kar Európa-tanulmányok Tanszék), e-mail: ordogh.tibor@uni-nke.hu

jog és a méltányosság elvének alkalmazásával ezen határvitákat mindenképpen rendezni szükséges. Tanulmányomban néhány olyan konfliktust mutatok be, amelyek az elmúlt harminc évben meghatározták a régió államainak viselkedését. Többségük nyugvópontra jutott – akár belpolitikai válság eredményeként is – nemzetközi nyomásra, azonban vannak még olyan példák (a horvát–szlovén kérdés vagy Koszovó és Szerbia viszonya), amelyek megoldása várat magára.

A horvát–szlovén határvita

A leghosszabb ideje húzódó, napjainkig megoldatlan határviták egyik legtipikusabb példáját a horvát–szlovén konfliktus konfliktus adja. Habár 1991-ben mindkét állam elismerte egymás függetlenségét és szuverenitását, időről időre napirendre kerülnek kisebb területi viták. A két állam között az önállóság kihirdetése óta a szárazföldi és a tengeri határok kérdése vitatott.

A szárazföldi határok esetében időközönként politikai csaták sora zajlott le, amelyek a jugoszláv adminisztratív határok pontatlanságából fakadnak. A JSZSZK fennállása idején a horvát és a szlovén municípiumok határait a kataszteri nyilvántartások a helyi települések kiterjedése mentén jelölték ki. Ezen lehatárolások a régi időkre nyúltak vissza – vannak, amelyek az Osztrák–Magyar Monarchia idejéből valók –, és stabil keretet biztosítottak az elmúlt évszázadokban, azonban néhol átfedéseket tartalmaznak. Amíg a korábbi délszláv államok fennálltak, ezek nem okoztak problémát, viszont az önálló nemzeti állami lét elnyerésekor felszínre kerültek, és mindkét állam magának követelte a vitatott területeket.

Lőrinczné Bencze Edit szavaival élve a horvát–szlovén szárazföldi határvitát három gócpont terheli.² Az egyiket a Mura folyó medrének változása jelenti, Szlovénia északkeleti részén, a hotizai határátkelőnél. A folyómeder változását a kataszteri nyilvántartásban nem rögzítették, így Szlovénia 1993 óta vitatja azt a horvát álláspontot, amely szerint a folyó bal partja és Hotiza közötti terület Horvátország részét képezné, szerintük a helyes meghatározás a Mura közép-vonalán halad. A konfliktus a csúcspontját 2006-ban érte el, amikor a szlovén

² Lőrinczné Bencze Edit: *Az európai uniós bővítések elmélete és gyakorlata a horvát csatlakozás tükrében*. Budapest–Székesfehérvár, Aposztróf–KJF, 2013. 175.

rendőrség közreműködésével leállították a horvát vasút építkezését ezen a vitatott területen, mondván: a munkálatok helyszíne szlovén föld.³

A második vitatott szárazföldi rész a Szamobori (Žumberak)-hegység legmagasabb pontja, a Sveta Gera hovatartozása. A két állam határán található csúcson a jugoszláv időkben elhelyezkedése okán laktanyát építettek. A laktanya a horvát kataszteri nyilvántartás szerint Horvátország része, viszont szlovén katonák állomásoztak benne. Másrészt biztonságpolitikai szempontból érzékeny a hovatartozás, mivel a laktanya mindössze 30 km-re található Zágrábtól. 2004-ben a horvát televízió a laktanya civil hasznosításának lehetőségét is felvetette, amely szerint szállodát kellene kialakítani az épületből.⁴

A harmadik vitás területet a Dragonja folyó torkolata jelenti, mely a Pirani-öböl bejáratánál található. Az itt fekvő Mlini, Škrile, Bužini és Škodelin hovatartozása képezi a vita tárgyát.⁵ Mindhárom település a folyó déli partján található. A népesség nyilvántartását a horvátok végzik, ugyanitt szavazhatnak, továbbá a jugoszláv érában horvát személyi okmányaik voltak. A konfliktus 1994 óta áll fenn, amikor a szlovén parlament megszavazta, hogy az egyébként szlovén iskolába járó, életvitelszerűen Szlovéniához kapcsolódó és szlovén identitással bíró emberek településeit Piran municípiumhoz sorolják.

A horvát–szlovén határvita legnagyobb hányadát és a horvát európai integráció egyik legnagyobb kerékkötőjét a tengeri határ meghatározása jelenti. A konfliktus forrása az, hogy a két állam között sohasem jelöltek ki tengeri határt. Leegyszerűsítve a harmincéves konfliktust, Szlovénia „kijáratot” követel, míg Horvátország „áthaladást” biztosítana. A Pirani-öböl 1918-ig az Osztrák–Magyar Monarchia része volt, majd a létrejövő délszláv államban sem volt szükség a kijelölésre. Az egyetlen dokumentum a Trieszti-öböl megfélemezéséről szóló 1975-ös osimói megállapodás, amely Olaszország és Jugoszlávia között húzta meg a tengeri határt. Ezt Szlovénia is elfogadta 1992-ben.⁶ Szlovénia 46 km hosszú tengerparttal rendelkezett a függetlenség kinyilvánításakor. Amennyiben Horvátország az ENSZ tengerjogi egyezményében⁷ garantált maximális területre

³ Kristian Turkalj: Razgraničenje teritorijalnog mora između Hrvatske i Slovenije u sjevernom Jadranu (Piranski zaljev). Zagreb, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 51. (2001), 5. 939–979.

⁴ Lőrinczné Bencze Edit: *Horvátország a függetlenség kikiáltásától az uniós csatlakozásig*. Budapest, Aposztróf, 2015. 302.

⁵ 2001-ben 53 lakos élt 17 háztartásban a területen. Lőrinczné Bencze (2013) i. m. 176.

⁶ Act Notifying the Succession to the Agreements Between the Former Yugoslavia and the Italian Republic. *Official Gazette*, MP11-60/1992 (RS 40/1992).

⁷ UN: *United Nations Convention on the Law of the Sea*. 1982.

kiterjeszti felségvizeit, akkor Szlovéniából nem vezet közvetlen kapcsolat a nemzetközi vizekhez. A horvátok az egyezmény 15. cikkelyére hivatkozva a Pirani-öböl felezővonalánál szeretnék a tengeri határt kijelölni, és a fenti földrajzi sajátosság vonatkozna Szlovéniára. A horvátok a 17. cikkely értelmében a szlovének számára zavartalan áthaladást biztosítanának a nyílt vizekre.⁸

1. ábra: A szlovén–horvát tengeri határvita

Forrás: Döntött a hágai bíróság: a Pirani-öböl jelentős része a szlovénoké. *Atv.hu*, 2017. június 29.

A tengeri határvita valójában az 1993. április 7-i szlovén parlamenti memorandummal kezdődött, amely az egységes és oszthatatlan Szlovénia fennhatósága alá rendelte a Pirani-öblöt, így igényt tartottak az epikontinentális talapzatra és a kizárólagos gazdasági övezetre.⁹ A szlovén érvelés egyik állítása azon nyugodott, hogy a függetlenné válás előtt is Szlovénia gyakorolta a területen a fennhatóságot, amely az *uti possidetis* elv alkalmazásával kontinuitásban hozzájuk tartozik. A másik érv az 1958-as genfi Tengerjogi Konferencia parti tengerről

⁸ UN (1982) i. m.

⁹ *Memorandum o Piranskem zalivu*. Ljubljana, 1993.

szóló egyezményének 12. cikkelyén alapult, amely szerint a felezővonal meghúzása mellett lehetővé válik az attól való eltérés is történelmi indokok vagy különleges körülmények nyomán.¹⁰

Szlovénia és Horvátország között a szárazföldi és tengeri határvitával kapcsolatban számos megállapodás és döntés született, amelyek azonban napjainkig sem oldották meg a konfliktust, és politikai vitákat eredményeznek a két állam között. 1997. április 28-án kötötték meg a kishatárforgalmi és együttműködési kormányközi megállapodást, amelyben Horvátország lehetővé tette szlovén halászok számára, hogy egy kb. 750 km²-nyi területen halászhassanak (a Poreč és Rovinj közötti, Limi-öbölhöz húzódó területen), cserébe Szlovénia engedélyezte a horvát halászok által kifogott tengeri halak értékesítését az országban.¹¹ A megállapodást a horvát Sabor ratifikálta, viszont a szlovén parlament négy évig függőben tartotta, és csak 2001. szeptember 5-én ültették át a szlovén jogba.¹² 2001. július 21-én került sor az Ivica Račan és Janez Drnovšek közötti találkozóra. A közös államhatárról szóló egyezményben a két miniszterelnök megegyezett abban, hogy a szárazföldi területek esetében Horvátországhoz tartozna a Sveta Gera és a három község a Dragonja folyónál, Szlovénia két területet kapna, míg a Pirani-öbölből 80 százalékos arányban részesült volna Szlovénia, így szabad kijárást kapva a nemzetközi vizekre.¹³ A horvát miniszterelnöknek nem sikerült a Sabor többségének bizalmát is megszereznie a törvényhozásban, így az egyezményt Horvátország nem ratifikálta. A felek számára a legkisebb kompromisszumot a 2005. június 10-i brioni egyezmény jelentette, amelyben mindketten elfogadták, hogy a határok végérvényes tisztázásáig az 1991. 06. 25-i állapotokat veszik figyelembe.¹⁴ 2007 augusztusában ismét találkozott a két ország kormányfője, hogy rendezzék a viszonyt, ekkor Janez Janša szlovén és Ivo Sanader horvát miniszterelnök elfogadta az úgynevezett bledi formulát, amely szerint szakértői csoportokat állítanak fel, akik előkészítik a szükséges dokumentumokat, amelyek

¹⁰ UN: *Convention on the Territorial Sea and the Contiguous Zone*. 1958.

¹¹ Ministry of Foreign and European Affairs: *Croatia on the Road to the European Union*. Zagreb, 2009.

¹² Primož Pipan: Cross-border cooperation between Slovenia and Croatian Istria after 1991. *Acta geographica Slovenica*, 47. (2007), 2. 223–243.

¹³ *Treaty between the Republic of Slovenia and the Republic of Croatia on the Common State Border*. 2001.

¹⁴ Ministry of Foreign and European Affairs: *Collection of International Treaties. List of international treaties and international acts concluded between the Republic of Croatia and Republic of Slovenia*. 2005.

alapján a két fél a nemzeti parlamentek jóváhagyását követően a határvitát egy külső, harmadik fél (nemzetközi bíróság vagy választottbíráskodás, nemzetközi döntőbíró, esetleg egy közvetítő harmadik ország) bevonásával kívánja rendezni. Mivel érdemi előrelépés nem történt, 2008-ban Szlovénia úgy döntött, hogy Horvátország tárgyalási fejezetnyitását 10 hónapon át blokkolni fogja. Az európai integráció lassulása a felek közötti kapcsolatot is elmergesítette. Az Európai Unió a két állam közötti vitaként tekintett a konfliktusra, abba nem kívánt beleszólni. 2009. januárjában született egy szlovén javaslat egy békéltető eljárás lefolytatására (a választott bíróság helyett). A szlovén érvelés szerint, hogyha a hágai Nemzetközi Bíróságra vinnék az ügyet, akkor még évekig elhúzódna, az EBESZ békéltető fóruma viszont mindkét fél számára nagyobb lehetőséget biztosítana a mérlegelés figyelembevételével. A horvátok elutasították az ajánlatot, mivel a hágai Nemzetközi Bíróság elé kívánták vinni az ügyet, ahol a hatályos nemzetközi jog és vonatkozó nemzetközi egyezmények alapján születne döntés. 2009. január 23-án Olli Rehn (az EU akkori bővítési biztosa) bejelentette első javaslatát, amely szerint egy háromfős közvetítő bizottságot kellene létrehozni, amelynek elnöke Martti Ahtisaari lenne. Egyik fél sem zárkózott el a javaslattól, de Szlovénia jelezte, hogy nem oldaná fel a fejezetnyitás elleni blokkolást. 2009. április 22-én Olli Rehn második javaslata is megérkezett, amely egy független döntőbíró létrehozását ajánlotta. A horvátok először hajlottak a beleegyezésre, de a szlovének kiegészítést tettek, amelyben a méltányosság elvének figyelembevételét kérték a döntéshozatalkor. Végül a horvátok elutasították a javaslatot a szlovén igény miatt. 2009. június 15-én megérkezett Olli Rehn harmadik javaslata, amelybe már a szlovén igényeket is beépítették, a horvátok ezt is elutasították. A helyzet tarthatatlansága folytán – az Európai Unió nyomására – 2009. szeptember 11-én sor került a Pahor–Kosor-találkozóra, amelyen megállapodás született arról, hogy Szlovénia felhagy eddigi lassító beavatkozásaival, és hamarosan megállapodnak a döntőbíró felállításáról. 2009. november 4-én Stockholmban meg is született az arbitrázmegállapodás,¹⁵ megteremtve a lehetőséget a nemzetközi választott bíróság felállítására, amely a nemzetközi jogot tekinti kiindulópontnak, míg Szlovénia nyílt tengeri vizekkel való kapcsolatát az igazságosság és a jószomszédi kapcsolatok elve mentén kell meghatározni, határozatát a felek önmagukra nézve kötelezőnek

¹⁵ *Arbitration Agreement between the Government of the Republic of Slovenia and the Government of the Republic of Croatia*. 2010.

ismerik el, bármi is legyen a tartalma. A megállapodást a horvát parlament már 2009. november 20-án megszavazta. A szlovén parlament először kikérte az alkotmánybíróság véleményét, amely 2010. március 18-án kimondta, hogy az a szlovén alkotmánnyal összeegyeztethető, majd április 19-én a parlament elfogadta, június 6-án pedig népszavazást is tartottak a kérdéstről, ahol a szlovének 51,5 százaléka támogatta a fórum felállítását a vitás kérdésekben.¹⁶ A hágai Nemzetközi Döntőbíróság elnökének és első két tagjának kijelölésére 2012. január 10-én került sor, majd hamarosan a további három tagot is kijelölték, és kezdetét vehette a határvita tárgyalása.

2017. június 29-én a hágai Nemzetközi Döntőbíróság meghozta döntését, amelynek értelmében a Dragonja folyó torkolatánál fekvő Mlini, Škrile, Bužini, Škodelin, valamint a Szamobori (Žumberak)-hegységen lévő Sveta Gera Horvátország területéhez tartozik, míg a Pirani-öböl meghatározásánál a szlovén érvelést fogadták el, így az öböl 80 százaléka Szlovéniához tartozik, illetve kijáratot kapnak a nemzetközi vizekre.¹⁷ Habár a felek a fórum létrehozásakor elismerték a leendő döntést kötelezőnek, később változott a politikai helyzet. 2015. július 22-én a horvát *Večernji list* olyan lehallgatott telefonbeszélgetéseket publikált, amelyek a Szlovénia által rendelt bíró, valamint a ljubljana-i külügyminisztérium magas rangú illetékese között zajlottak.¹⁸ A bírónak semlegesnek kellett volna lennie, kiderült azonban, hogy értékes információkat osztott meg a szlovén féllel. A botrány hatására lemondott az eljárás folyamán Szlovéniát képviselő jogász, Simona Drenik és a nemzetközi döntőbíróság szlovén bírāja, Jernej Sekolec is.¹⁹ Horvátország a „Pirangate” nyomán válaszul bejelentette, kilép a döntőbírósági rendezésből, amelyet a horvát Sabor is szentesített. A döntés 2017-es közlésekor a horvátok bejelentették, hogy nem ismerik el a döntést a szlovén befolyásoltság miatt, sőt magának a bírói fórumnak a létezését is kétségbe vonták a korábbi kivonulásuk okán. A bíróság hat hónapos türelmi időt adott a feleknek

¹⁶ Ruff Orsolya: A szlovének megszavazták a határvita rendezését. *Bruxinfo.hu*, 2010. július 7.

¹⁷ The Permanent Court of Arbitration: PCA CASE NO. 2012-04 in the matter of an arbitration under the Arbitration Agreement between the Government of the Republic of Croatia and the Government of the Republic of Slovenia, signed on 4 November 2009. Final Award, 29 June 2017.

¹⁸ Ekskluzivno: Donosimo audiosnimku razgovora arbitra i slovenske predstavnice! *Poslušajte! Večernji list*, 2015. július 22.

¹⁹ STA: Scandal sweeps away Slovenia's border arbiter. *The Slovenia Times*, 2015. július 24.

a végrehajtásra, amelyet Szlovénia 2018. január 1-jével meg is kezdett. Ennek értelmében azon horvát halászok, akik a Szlovéniának ítélt felségvizeken halásznak, pénzbüntetésre számíthatnak. Erre válaszul Zágráb diplomáciai jegyzékben tiltakozott, és Andrej Plenković kormányfő kijelentette, hogy „megvédi azt, ami horvát”.²⁰ Az ügy megoldatlansága nyomán a határvita napjainkig fennáll, viszont ezenfelül két következménye mindenképpen van. Egyrészt a szlovén fél szerint a horvát titkosszolgálat állhatott a 2015-ös lehallgatási botrány mögött.²¹ Másrészt Szlovénia 2018 márciusában kötelezettségszegési eljárás megindítását kezdeményezte az Európai Bizottságnál Horvátországgal szemben,²² illetve júliusban az Európai Bírósághoz fordult jogorvoslatért.²³

A horvát–boszniai határvita

A két ország közötti legnagyobb vitát a Pelješac híd építése jelentette. Ennek megépülése esetén végig autópályán lehetne megközelíteni a két horvát államterületet (Horvátországot és Dél-Dalmáciát), amelyet ma még a Bosznia-Hercegovina tengeri kikötőjeként szolgáló neumi korridor megszakít. A horvátoknak, illetve a turistáknak ezzel négy útlel-ellenőrzésen kell átesniük, ami nagyban megnöveli az utazási időt. Bosznia vitatja ennek jogosságát, amire a horvátok középkori oklevelekkel igazolták, hogy a Kleki-félsziget (ahol a híd déli szárnyának szilárd talapzatú tartószerkezete lesz) és a két sziklaorom (Mali és Veliki Školj, illetve Lopato) az egykori dubrovniki köztársasághoz, vagyis a mai Horvátországhoz tartozott.²⁴

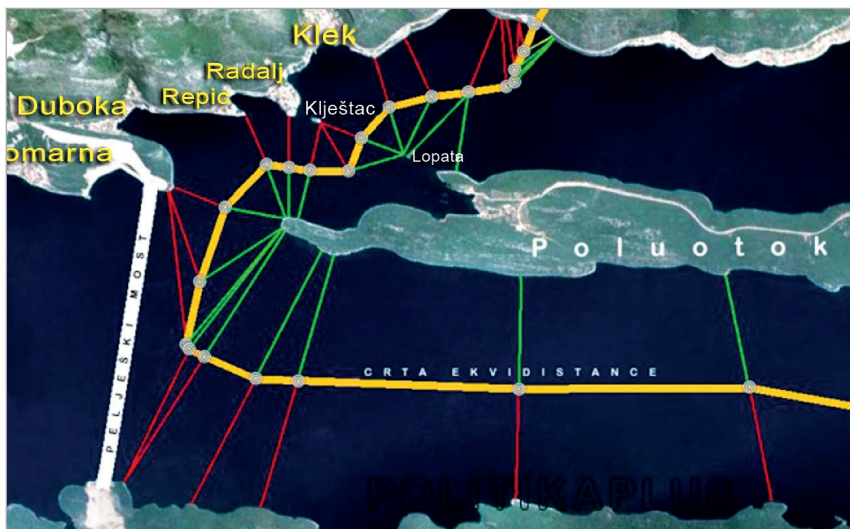
²⁰ Rónay Tamás: Elfajuló horvát–szlovén határvita. *Népszava*, 2018. január 5.

²¹ K. Kiss Gergely: Horvát–szlovén konfliktus: aggasztó részletek szivárogtak ki. *Napi.hu*, 2019. április 5.

²² Szlovéniának nincs oka bármilyen eljárást indítani Horvátország ellen. *ProfitLine*, 2018. március 17.

²³ Szlovénia bepereli Horvátországot az Európai Bíróságon. *Rtv.rs*, 2018. július 14.

²⁴ Lőrinczné Bencze (2015) i. m. 313.

2. ábra: A horvát–boszniai határvita

Forrás: Ivan Hrštic: Kontroverze: Karta dokazuje: Pelješki most može se graditi, bez obzira na dogovor Tuđman-Izetbegović! *PolitikaPlus*, 2012. július 30.

1996-ban végül Bosznia-Hercegovina és Horvátország aláírta a Neum-megállapodást,²⁵ amelyben a horvátok részére biztosították az akadálytalan áthaladást a város mellett, de a megállapodást nem hagyták jóvá a nemzeti parlamentben, így a határellenőrzés továbbra is fennmaradt. A kudarc nyomán 1997-ben Dubrovnik-Neretva megye prefektusa, Ivan Šprlje, a Szociáldemokrata Párt (SDP) tagja nyilvánosan javaslatot tett a híd megépítésére.²⁶ A Horvát Demokratikus Közösség (HDZ) először még elutasította az elképzelést, de 1998-ban már támogatta azt. 2000-ben a híd javaslata bekerült a térségi rendezési tervbe, és elkészültek az első építési tervek is.

2005 novemberében indult el a híd tervezésének folyamata. Már ebben a szakaszban folyamatos egyeztetés zajlott Bosznia-Hercegovina kormányával, és igyekeztek minden kérésnek eleget tenni. Az egyik legnagyobb eldöntendő

²⁵ *Neum Agreement* (1996).

²⁶ Krešimir Žabec: Nikad ispričana priča o Pelješkom mostu: Tri puta živio, tri puta umro, tri vlade mučio je gradnjom. Opet je oživio. *Jutarnji.hr*, 2011. augusztus 24.

kérdést a híd magassága jelentette, mivel Bosznia-Hercegovina a nemzetközi tengerjogi szabályokra hivatkozva azt szerette volna elérni, hogy a legnagyobb tengerjáró hajók is átférjenek alatta. 2007-ben a két ország miniszterelnöke is találkozott a részletek egyeztetése céljából, mindketten támogatták a vita békés rendezését. Megegyezés született a találkozón egy szakértői munkacsoport felállításáról, amennyiben kétoldalú találkozók nem sikerül feloldani a feszültséget, végső esetben pedig a nemzetközi választott bírósághoz fordulnának a rendezés érdekében.

A horvát kormány 2007 májusában előkészítette a Pelješac híd építéséről szóló tendert, majd június 11-én meghirdette a közbeszerzési eljárást. 2007. augusztus 28-án megjelent az ajánlattevők listája: Constructor, Viaduct és Hidroelektra (Horvátország); Dywidag (Németország); Strabag, Alpine Bau (Ausztria); Cimola (Olaszország); Eiffel (Franciaország).²⁷ A kiírás szerint az építési munkáknak 2007 őszén kellett volna elkezdődniük, és négy éven belül be kellett volna fejezni a projektet. Az építési költségeket akkor 1,94 milliárd kunára (260 millió euróra) becsülték.²⁸ A finanszírozást a horvát kormány és az európai befektetési bankok által nyújtott hitelek biztosították volna. 2007. szeptember 14-én az Építésügyi Minisztérium eredményhirdetésén a nyertes kivitelező a Viadukt–Hidroelektra konzorcium lett.²⁹ Az északi és a déli oldalon a szárazföldi építési munkálatok 2007. október 24-én kezdődtek meg, míg a víz alatti munkák 2008 őszén indultak. 2009 júliusában a gazdasági válság és pénzügyi nehézségek miatt sokkal lassabb kivitelezés mellett a híd átadását 2015-re becsülték, majd 2010-ben finanszírozási problémákra hivatkozva ideiglenesen leállították. 2012. május 17-én a szociáldemokrata kormány – amely már ellenzékben is bírálta a tervet – a konzorciummal kötött szerződést felmondta. A projektet határozatlan időre felfüggesztették.

Horvátország uniós csatlakozása – 2013. július 1. – után megoldást kellett keresni a korridor problémájára. Korábban felmerült, hogy a híd helyett komppal kellene az autókat átszállítani a félszigetre, vagy inkább alagutat kellene fúrni. Ezzel a megoldással a tengerparti Neum települése járna a legrosszabbul, hiszen az átutazó turizmus megszűnne. Ugyanakkor az ország európai uniós tagságával és a schengeni egyezményhez való majdani csatlakozásával a biztonsági kérdéseket is meg kell oldani.

²⁷ Dessislava Dimitrova: Croatian consortium wins 259.3 Mln Euro bridge project. *SeeNews*, 2007. július 14.

²⁸ Za pelješki most traže 119 milijuna kuna odštete. *Tportal.hr*, 2012. február 22.

²⁹ Za pelješki most traže 119 milijuna kuna odštete (2012) i. m.

Miután 2017 áprilisában új közbeszerzési pályázatot írtak ki a kivitelezésre, a közlekedési miniszter bejelentette, hogy ősszel az építési munka folytatódhat, és a befejezés dátuma 2022 lehet. A híd megépítésének költségét ekkor már 420 millió euróra becsülték. 2017. június 7-én az Európai Unió bejelentette, hogy az építési költségek 85 százalékát fogja fizetni (korábban 75 százalékot említett az Európai Bizottság). Három pályázó vett részt a közbeszerzési eljárásban – közölte a Horvát Utak (Hrvatske Ceste) vállalat –, amelynek nyertese a China Road and Bridge Corporation (a CCCC Highway Consultants, a CCCC Second Highway Engineering és a CCCC Second Harbour Engineering) közös ajánlata lett.³⁰ A munkálatokat nettó 2 milliárd 80 millió kunáért (86 milliárd 600 millió forint) végzi el a konzorcium, 36 hónapos határidővel.³¹ A tenderen az olasz Astaldi és a török IC İctaş konzorciuma 2 milliárd 550 millió, a Strabag 2 milliárd 620 millió kunás ajánlatot tett.³² A szerződés aláírására 2018. július 30-án került sor,³³ a munkálatok pedig ismét elindultak.

Bosznia-Hercegovina már 2017 januárjában jóváhagyta az új építési terveket. Bár a hidat a horvát vizek felett vezetik, Bosznia-Hercegovina aggodalmát fejezte ki annak szerkezeti dimenziói miatt. A túl kicsi híd befolyásolhatja az egyetlen bosznia-hercegovinai hozzáférést az Adriai-tengerhez Neum kikötőjéből. Zágráb megpróbált eleget tenni a boszniai kéréseknek. A boszniai igényeket figyelembe vették, így a kétoldalú kormányközi egyeztetések eredményeként a híd nyomvonalát (hossza 2440 méter) a Neumi-öböltől 400–500 méterre tervezték megépíteni. Megemelték a híd tervezett magasságát 35 méterről 55 méterre, valamint a tartópillérek egymás közti távolságát 200 méter szélességűre növelték, hogy bármilyen hajó akadálytalanul közlekedhessen alatta, ami jelentősen megdrágította a projektet.³⁴

³⁰ Krešimir Žabec: Kako će se graditi Pelješki most: Napravljeni su testovi na vjetar od 250 km/h, u morsko dno će se zabijati čelične cijevi dužine 124 metra. *Jutarnji list*, 2017. november 26.

³¹ Žabec (2017) i. m.

³² Žabec (2017) i. m.

³³ HINA: Construction of Pelješac bridge officially starts. *Total Croatia News*, 2018. július 30.

³⁴ HINA: Construction of Pelješac bridge officially starts (2018) i. m.

Horvát–szerb határvita

Horvátország és Szerbia 241 kilométer hosszú közös határszakasszal rendelkezik. A probléma gyökere megegyezik a szlovén–horvát konfliktus természetével. A nemzetközi jog alapján a Duna sodrásvonala jelenti a határt, viszont ez nem egyezik meg az 1991 előtti kataszteri nyilvántartásokkal. Szerbia ragaszkodik a nemzetközi jogi meghatározáshoz, míg Horvátország ragaszkodik a valós helyzet rögzítéséhez. A vitatott Al-Duna területén homokzátonyok, szigetek és árterek alakultak ki a folyómeder változásával. Mindkét fél kölcsönösen elismeri, hogy egymás állampolgárai tulajdonjoggal rendelkeznek a másik állam területén. A vita két sziget (Vukovár és Šarengrad) hovatartozása körül csúcsosodott ki, amelyeket a jugoszláv érában a Đilas-bizottság a horvátok fennhatósága alá helyezett, de a polgárháború idején szerb csapatok kezére került. A Duna vonalának 50 kilométeres szakaszán a két szigeten túl Kendija,³⁵ Karapandža, valamint egyes Apatinhoz, Zomborhoz és Palánka községhez tartozó területek is vitatottak.³⁶ A Duna szerb oldalán tízezer, horvát oldalán ezerhektárnyi földterület sorsa kétséges.

A horvátok a Badinter-bizottság véleményét tükrözve visszakövetelik a vitatott területeket, míg a szerbek ragaszkodnak a Duna sodorvonalának nemzetközi határként való meghatározásához, továbbá igazuk bizonyítására a kataszteri nyilvántartásokon túl az 1967-es jugoszláv népköztársasági katonai térképeket is bizonyítékként kívánják felhasználni. A tulajdonjogi kérdést Belgrád területcserével kívánja megoldani, s a vita békés rendezése érdekében vegyes bizottság felállítását javasolta.³⁷ A két fél még 2002-ben létrehozta az említett bizottságot a határvita rendezésére, amely összesen kilenc alkalommal ülésezett, viszont 2011 óta egyszer sem ült össze.³⁸

³⁵ Kendija jogilag Horvátországhoz tartozik, de a Duna szerbiai oldalán fekszik. Ha az itt élők át akarnak jutni a folyó túloldalára, szerb területen kell áthaladniuk, majd a Duna fölötti hídnál kialakított szerb–horvát határállomáson átlépve léphetnek be Horvátországba. Az egykor 96 tanyából álló, több mint félezer lelket számláló 900 hektárnyi területen jelenleg néhány család, mintegy 15 ember él.

³⁶ Hol a határ Szerbia és Horvátország között? *Dunai Szigetek*, 2015. március 4.

³⁷ Lőrinczné Bencze (2015) i. m. 315.

³⁸ MTI: A horvát–szerb határvita miatt érzik magukat a „senki földjén”. *Hirado.hu*, 2017. november 9.

3. ábra: A horvát–szerb határvíta

Forrás: Living on the border of the European Union: Kendija in Serbia. *Fabian's Website*, 2018. május 31.

Az egész horvát–szerb határvíta viszonylag csendben zajlott le, viszont 2015. április 13-án felborzolta a kedélyeket Vít Jedlička,³⁹ aki a Drávaközben, a Duna jobb oldalán fekvő 7 km²-es területen kikiáltotta Liberland Szabad Köztársaságot.⁴⁰ Az új miniállam számára létrehoztak egy honlapot⁴¹ is, amelyen keresztül állampolgárságot is lehetett igényelni. Liberland hivatalos mottója az „Élni és élni hagyni” szlogen volt, hivatalos nyelve a cseh, majd az angol lett. Vít Jedlička célja egy olyan társadalom kialakítása volt, ahol a tisztességes emberek nélkül érvényesülhetnek, hogy az állam felesleges szabályokkal és adókkal keserítene meg az életüket. Az államalapítót Monaco, Liechtenstein és Hongkong inspirálta.

Liberland kikiáltásakor mindkét állam tiltakozott, és a határkérdés végleges megoldását sürgette, ennek érdekében 2017-ben Aleksandar Vučić szerb államfő ismét előállt a közös vegyes szakértői bizottság felállításának ötletével.⁴² 2018. február 12-én pedig Kolinda-Grabar Kitarović horvát és Vučić szerb elnök

³⁹ A cseh Szabad Polgárok Pártjának tagja.

⁴⁰ Ördögh Tibor: Szerbia közeledése az Európai Unióhoz. In Koller Boglárka – Ördögh Tibor (szerk.): *Európaizáció a Nyugat-Balkánon*. Budapest, Dialóg Campus, 2019. 186.

⁴¹ Lásd www.liberland.org/en/

⁴² Földi Bence: Határtalan határviták Jugoszlávia romjain. *Magyar Nemzet*, 2017. július 4.

Zágrábban találkozott, ahol többek között kétéves moratóriumot adtak a határ-
vita rendezésére, amennyiben ez nem valósulna meg, akkor döntőbíráshoz
fordulnak.⁴³

Horvát–montenegrói határvita

A horvát–montenegrói konfliktus az 1991-ben kezdődő délszláv háborúig nyúlik vissza. A harcok során, Dubrovnik ostromának idején a jugoszláv erők foglalták el a Prevlaka-félszigetet, de a horvát védelmi erők is rövid időre ellenőrzésük alá vonták, mielőtt visszakerült volna a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság fennhatósága alá. Az Egyesült Nemzetek Biztonsági Tanácsa 1992. október 6-i 779. számú határozata⁴⁴ kiterjesztette az UNPROFOR mandátumát e területre.

4. ábra: A horvát–montenegrói határvíta

Forrás: Vedran Pavlić: Overview of Croatia's border disputes with BiH, Montenegro, Serbia, Slovenia, Liberland. *Total Croatia News*, 2017. január 22.

Az ENSZ megfigyelő missziója Prevlakán (UN Monitoring Mission on Prevlaka – UNMOP)⁴⁵ 1996. február 1-jén kezdte meg munkáját, és 2002. december 15-ig⁴⁶ volt jelen a félszigeten. 2002. december 10-én a horvát kormány és a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság kormánya között létrejött az ideiglenes

⁴³ Szerb–horvát csúc: Megállapodtak, hogy majd tárgyalnak. *Szabad Magyar Szó*, 2018. február 12.

⁴⁴ UN SC: Resolution 779 (1992).

⁴⁵ *Prevlaka Peninsula – UNMOP – Background.*

⁴⁶ UN SC: Resolution 1437 (2002).

megállapodás, amellyel demilitarizálták és ténylegesen semleges területté nyilvánították azt.⁴⁷ Az ENSZ BT ezután határozatot fogadott el a Prevlaka feletti fennálló hatáskörének megszüntetéséről és annak Horvátországba való újbóli integrációjáról. Az ideiglenes megoldás értelmében Horvátország visszakapta a Prevlaka-félsziget teljes szárazföldi részét, beleértve a Boka Kotorska tengeri övének mintegy 500 méteres bejáratát. Vita tárgyát a félsziget környezetében rejlő kőolaj- és földgázlelőhelyek hovatartozása képezi, amelyek kutatására mindkét állam pályázatot írt ki, majd egymást vádolták meg azzal, hogy ezt jogosulatlanul tették.⁴⁸

Montenegró 2006-ban önállóvá vált, az ideiglenes megállapodás továbbra is érvényben maradt. 2008-ban egy horvát–montenegrói vegyes bizottság jött létre, amelynek feladata volt, hogy előkészítse a végleges megállapodást. A határrendezés keretein belül a két államnak lehetősége volt kétoldalúan is megoldani a kérdést, vagy a nemzetközi választott bírósági eljárás keretében megoldani az ügyet a hágai Nemzetközi Bíróságon. 2013-ban felállt a közös szakértői csoport annak érdekében, hogy ne kelljen a választott bírósági fórumra vinni az ügyet.⁴⁹

A Bosznia-Hercegovina és Montenegró közötti határvíta

Az 1878-as berlini kongresszus Boszniának két kijáratot garantált az Adriai-tengerre. Az egyiket Neumnál, és egy 7 km-es szakaszt a Sutorina völgyében, ahol a folyó a Topalski-öbölbe torkollik. A vitatott Sutorina völgye egészen a II. világháborúig Bosznia részét képezte, majd a háborúban Montenegróhoz került. 1947-ben a létrejövő Jugoszlávia tagállamaként szóbeli politikai megállapodással, írásbeli szerződés nélkül Bosznia Sutorinát, Igalot és Njivicét átengedte Montenegrónak.⁵⁰ A délszláv háború után maradt Montenegró felségterülete,

⁴⁷ Imogen Bell: *Central and South-Eastern Europe 2003*. London – New York, Europa Publications, 2002. 695.

⁴⁸ Adnan Prekić: Montenegro objects on Croatian tender for oil and gas exploitation. *Independent Balkan News Agency*, 2014. április 4.

⁴⁹ Milena Milošević: Montenegro acts to solve border dispute with Croatia. *Balkaninsight.com*, 2013. március 21.

⁵⁰ A Đuro Pucar Starog (Bosznia-Hercegovina) és Blaž Jovanović (Montenegró) közötti megállapodás értelmében Sutorináért cserébe megkapták Sutjeska Lovišta régiót.

amelyet az önállóság kihirdetése után is megtartott. Egyes boszniai politikusok azonban a területátadást jogellenesnek tartották, így vitatták Montenegróhoz való tartozását is. A konfliktus erősödésével egy másik dilemma is felvetődött, mert a jelenlegi helyzet szerint a második tengeri kijárat a Szerb Köztársasághoz tartozna, és ez a kb. 75 km²-nyi terület módosítaná Bosznia-Hercegovina daytoni megállapodásban garantált területi felosztását (51 százalék a Bosznia-hercegovinai Föderációé, és 49 százalék a Szerb Köztársaságé).

5. ábra: A Bosznia-Hercegovina és Montenegró közötti határvita

Forrás: Arbitraža: Ako Sutorina pripadne Srpskoj, Srbija će lakše do mora! *Srbija Danas*, 2015. január 24.

2006-ban került középpontba a két szomszédos állam között a vita. Először Željko Komšić és Haris Silajdžić említette Sutorinával kapcsolatban a jogellenességet, és felvetette, hogy egy nemzetközi választott bíróság döntsön a kérdésről.⁵¹ A boszniai érvek szerint már 1878-tól kezdődően az övék volt a terület, így

⁵¹ Almedin Šišić: Sutorina će biti predmet arbitraže? *Nezavisne novine*, 2014. október 14.

a bizonyítékok Dubrovnikban és Bécsben megtalálhatók egy esetleges eljárás folyamán, illetve szerintük az 1947-es informális megállapodás érvénytelen. Montenegróban a Szerb Néppárt 2008-ban nyilatkozatot bocsátott ki, amelyben a területet Boszniának kívánják átadni.⁵² Ezután a vita csitult, 2014-ben azonban ismét felerősödött. A patrióta ügyvédekből álló AntiDayton civil szervezet kampányt kezdett Sutorinának Boszniához való csatolása érdekében, amelyhez több nem kormányzati szervezet is csatlakozott. A politikai elit is felkarolta ismét az ügyet, Denis Bećirović miniszter 2014. december 24-én a szövetségi Képviselőházban egy Sutorináról szóló állásfoglalás javaslatát nyújtotta be, amelyben a kétoldalú vagy választottbíróági eljárás kizárását szorgalmazta. Az AntiDayton csoport szerint azonban a tartós megoldást csak a hágai Nemzetközi Bíróság döntése hozhatja el.⁵³ 2015 januárjától diplomáciai pengéváltásokra is sor került a két ország között, Filip Vujanović államfő hazarendelte a montenegrói nagykövetet mindaddig, amíg Bosznia nem változtat hozzáállásán. Februárra a bosznia-hercegovinai szövetségi parlamentben egy grémiumot állítottak fel, amelynek tagjai magas rangú állami tisztségviselők, tudósok és katonák voltak, akik Sutorina visszacsatolásában látták a megoldást a „bizonyítékok” alapján.⁵⁴ Ekkor aktivizálódott az amerikai diplomácia, és Mike Turner kongresszusi képviselő levelet küldött Bakir Izetbegovićnak, az elnökség bosnyák tagjának, amelyben jelezte, hogy ha Bosznia nem adja fel Sutorina területi vitáját Montenegróval, az Egyesült Államok felfüggesztheti Bosznia támogatását.⁵⁵ Bosznia meghátrált, így 2015. augusztus 26-án Bécsben a két kormány aláírta a határmegállapodást, amelyben elismerték Montenegró fennhatóságát Sutorina felett. Montenegró parlamentje 2015. december 28-án, Bosznia-Hercegovina elnöksége pedig 2016. január 12-én ratifikálta az egyezményt.⁵⁶ A megállapodás 2016. április 20-án lépett hatályba.

⁵² *Sutorina Dispute.*

⁵³ *Sutorina Dispute* i. m.

⁵⁴ *Sutorina Dispute* i. m.

⁵⁵ American congressman Michael Turner warns Bosnia over territorial dispute with Montenegro. *Bosnia Today*, 2015. március 3.

⁵⁶ Sutorina remains Montenegrin. *Novosti.rs*, 2016. április 26.

A Koszovó és Montenegró közötti határvita

Az Európai Bizottság 2012-ben a vízummentes utazáshoz szükséges reformlépésekről javaslatlattervet készített Koszovó számára, amelyben megfogalmazódott a határok kezelésének követelménye, így a szomszédos államokkal fennálló viták rendezésének szükségessége is.⁵⁷ Az elvárásnak megfelelően a koszovói kormányzat kétoldalú egyeztetéseket kezdett 2012 novemberében Montenegróval, hogy a köztük lévő határról nemzetközi egyezményben állapodjanak meg. 2013-tól megkezdte működését a közös szakértői bizottság, amelynek feladata a részletek kidolgozása volt. A tárgyalások eredményeként sikerült kompromisszumra jutniuk a feleknek, amely szerint 8200 hektárnyi földterület kerülne Montenegró fennhatósága alá, a megállapodást a két kormány 2015 augusztus 26-án Bécsben alá is írta.⁵⁸ Az egyezményt a montenegrói kormány 2015. szeptember 10-én támogatásáról biztosította, a parlament pedig október 12-én ratifikálta.⁵⁹ A koszovói félnél azonban nehézségbe ütközött a ratifikáció, és belső politikai válságot eredményezett. A koszovói parlamenti ellenzék obstrukciója⁶⁰ nyomán 2015 októberétől több hónapon keresztül ellehetetlenült a törvényhozás általi elfogadás. Az obstrukciók szerint a megállapodással hivatalos elismerést kap a jugoszláv időben megvalósított azon területi rendezés, amelynek során 1996-ban Slobodan Milošević erőszakkal megváltoztatta Koszovó területét, így 2900 hektárnyi rész átkerült Montenegróhoz. Az ellenzéki pártok az 1974-es jugoszláv alkotmány által meghatározott kereteket szerették volna visszaállítani.⁶¹

⁵⁷ Vízumliberalizációs „útitervet” készített az EU a koszovói kormányzat számára. *Szon.hu*, 2012. június 14.

⁵⁸ Përparim Kryeziu: *Stalling on a process that never happened: A review analysis of the border agreement between Kosovo and Montenegro*. Pristina, Group for Legal and Political Studies, 2017. (Policy Analysis, 6/2018.) 5.

⁵⁹ *Predlog Zakona o potvrđivanju sporazuma o državnoj granici između Crne Gore i republike Kosovo*. Podgorica, 2015.

⁶⁰ A Vetővendosje, a Szövetség Koszovó Jövőjéért (AAK) és a NISMA politikai könnygázgránátokat vetettek be a parlamenti munka megzavarása érdekében, mivel szerintük Koszovó területi integritása sérül a megállapodás elfogadásával.

⁶¹ Az Egyesült Államok szerint a megállapodásban rögzített és az 1974-es határok megegyeznek. Forrás: Statement on Kosovo-Montenegro Border Demarcation Report. *U.S Embassy in Kosovo*, 2015. december 21.

6. ábra: A Montenegró és Koszovó közötti határvíta

Forrás: Kosovo opposition releases tear gas in parliament to block border limit vote. *El Ethos UT*, 2018. március 21.

2016 augusztusában a koszovói kormány végül támogatásáról biztosította a Montenegróval kötött határmegállapodást, viszont a ratifikációhoz a parlamenti képviselők kétharmadának támogatására is szükség van. Az ellenzéki pártok tiltakozásul tömegeket mozgósítottak, és hazaárulónak bélyegezték a kormányt. 2016 szeptemberében a felfokozott hangulat ellenére Isa Mustafa miniszterelnök előterjesztette parlamenti szavazásra a megállapodást, később azonban visszavonta azt. A kormányfő egy független bizottságot állított fel Hivzi Islami, a Koszovói Tudományos Akadémia elnökének vezetésével, amelynek feladatául a határmegállapodásban foglaltaknak a tényekkel való egybevetését szabta. A szakértői bizottság 2017. február 21-én hozta nyilvánosságra jelentését, amely szerint nem kell területvesztéssel számolnia Koszovónak, amennyiben ratifikálja a Montenegróval megkötött egyezményt.⁶²

⁶² Die Morina: Kosovo 'lost no land' in Montenegro border deal. *Balkan Insight*, 2017. február 21.

A belső politikai feszültségek odáig vezettek, hogy 2017. május 10-én a koszovói parlament megvonta a bizalmat a kormánytól,⁶³ így előrehozott választásokat kellett tartani. Az új kormányt szeptember 9-én választották meg, amelyben az eddigi ellenzéki pártok kerültek a kormányrúdhöz.⁶⁴ Ramush Haradinaj új kormányfő sem támogatta korábban a megállapodás becikkelyezését, ám most szorult helyzetbe került, mert az EU elvárta annak ratifikálását, viszont politikai és társadalmi elégedetlenség alakult ki ellene. 2017 decemberére a kormányzat is felismerte, hogy a nemzeti érdekük sérül, amennyiben nem tesznek eleget kötelezettségüknek, így lassan megindult ismét az elfogadási folyamat. 2018. február 16-án a két állam vezetője közös nyilatkozatot adott ki, amelyben egy közös munkacsoport létrehozását tűzték ki célul a nézeteltérések beazonosítására.⁶⁵ Az első februári parlamenti ratifikáció még sikertelennek bizonyult, viszont második nekifutásra, március 21-ére már pontosan a képviselők kétharmada (120-ból 80 fő) támogatta a megállapodást.⁶⁶

Sajnálatos, hogy a ratifikáció sikere nyomán a kézirat lezárásakor az Európai Unió még mindig nem szüntette meg a vízumkötelezettséget a koszovói állampolgárokkal szemben, holott az Európai Bizottság erre már többször ajánlást fogadott el.

Koszovó–Szerbia-területcsere

A Koszovó és Szerbia közötti diskurzus visszavezethető magára a koszovói háborúra, illetve később a nemzetközi igazgatás alatt álló terület önállósulására. Szerbia mindmáig nem ismeri el önálló államként Koszovót, és nemzetközi kapcsolataiban is arra ösztönzi partnereit, hogy vonják vissza elismerését.⁶⁷

⁶³ A 120 fős törvényhozás 78 képviselője támogatta a bizalmatlansági indítványt, 34 ellenezte a voksoláskor. A bizalmatlansági indítványt az ellenzéki *Vetëvendosje* és a Szövetség Koszovó Jövőjéért (AAK) tagjai, valamint tizenkét kormánypárti képviselő adta be, és végül a nagyobbik kormánypárt, a Koszovói Demokrata Párt (PDK) is támogatta.

⁶⁴ A Szövetség Koszovó Jövőjéért (AAK), a Koszovói Kezdeményezés (NISMA), a Szövetség az Új Koszovóért (AKR) és a Koszovói Demokrata Párt (PDK) alakított koalíciós kormányt.

⁶⁵ Presidents of Montenegro, Kosovo sign joint statement on border agreement. *Sputniknews.com*, 2018. február 16.

⁶⁶ Die Morina: Kosovo Parliament approves Montenegro border deal. *Balkan Insight*, 2018. március 21.

⁶⁷ Eddig 12 állam vonta vissza Koszovó elismerését. Forrás: Brnabić: Nagyon elégedett vagyok a kormány eredményeivel. *Vajdaság Ma*, 2019. július 1.

A megrekedő Belgrád–Pristina-párbeszédnek és Szerbia európai integrációs előrehaladásának viszont egyik kulcselemét képezi a jószomszédi viszony, illetve a rendezett határok témaköre.⁶⁸ A két állam már többször eljutott a végső megoldáshoz, azonban a nemzetközi környezet és a nacionalista fellángolások ellehetetlenítették a megbékélést, illetve a viszony nemzetközileg kötelező érvényű dokumentumban való rögzítését, végleges megoldását.

7. ábra: A Szerbia és Koszovó közötti területcsere

Forrás: Arben Çokaj: Kakofonia dhe gjeopolitika e munguar shqiptare. *Fjala e Lirë*

A területcsere lehetőségét először 2017. július 31-én egy interjúban Ivica Dačić szerb külügyminiszter vetette fel, amelynek nyomán a koszovói szerb többségű községek Szerbiához kerülnének, míg a Szerbia déli részén lévő Preševo-völgy Koszovóhoz csatlakozna.⁶⁹ A külügyminiszter felvetését mindkét országban hangos ellenállás követte, továbbá a nemzetközi közösség is óvatosságra intette a feleket, mivel egy ilyen lépéssel újra felszínre kerülnének az etnikai konfliktusok, és újabb határváltoztatási szándékok jelenhetnek meg. Ekkorra már a két fél közötti rendezés államfői szintre került. 2018. augusztus 15-én Aleksandar Vučić szerb államfő ismét felvetette a területmódosítás lehetőségét, amelytől nem zárkózott el Hashim Thaçi koszovói elnök sem.⁷⁰ Mindketten kifejtették, hogy nem határmódosításról, hanem a határ kiigazításáról, területcseréről tárgyalnának. Németország és az Egyesült Királyság azonban világossá tette, hogy nem támogatják az elképzelést. Sőt, Koszovóban tiltakozási hullám indult el. Végül előrelépés nem történt, a koszovói belpolitikai helyzet pedig megváltozott. Thaçi

⁶⁸ Ördögh (2019) i. m. 185.

⁶⁹ Felosztanak Koszovót. *Népszava*, 2017. július 31.

⁷⁰ Sarkadi Zsolt: Területcserével kacérkodik Szerbia és Koszovó. *444.hu*, 2018. augusztus 15.

helyett 2018. december 16-án a koszovói parlament egy 12 tagú tárgyalócsoportot állított fel, amely a továbbiakban a párbeszédben fogja képviselni Koszovót.⁷¹ Később a viszony elmérgesedett a két állam között, ami Koszovónak az Interpolba való felvételének megakadályozásával kezdődött,⁷² a szerbiai termékekre kivetett vámok 100 százalékos növelésével folytatódott,⁷³ és majdnem katonai konfliktussá eszkalálódott.⁷⁴ 2019 áprilisára már mindkét államfő letett a területcseréről,⁷⁵ így a megbékélés lehetősége ismét a távoli jövőbe került.

Konklúzió

A Jugoszlávia felbomlása nyomán létrejövő új nemzetállamok a Balkánon mind igyekeztek az elmúlt harminc évben területük integritását biztosítani, ami a szomszédos államokkal megromló kapcsolatokat eredményezett. A legtöbb fórumot megjárt, de napjainkig megoldatlan határvitát a Szlovénia és Horvátország közötti szárazföldi és tengeri konfliktus jelenti. A döntőbírósaági eredményt mindmáig nem hajtották végre, így a két uniós tagállam között még mindig rendezetlen a kérdés. Ebből tanulva az EU a csatlakozni kívánó nyugat-balkáni államok esetében már elvárja a hasonló viták rendezését még azelőtt, hogy a belépés megtörténne. Sutorina kérdése és a koszovói–montenegrói megállapodás nyugvópontra ért, viszont a Prevlaka-félsziget tengerparti része még konfliktusokat generálhat. Szerbiának a horvátokkal fennálló disputája békés rendezést jelenthet, amennyiben a felek valóban hajlandóak lennének a gyakorlatban is lépéseket tenni a megállapodás érdekében. A Balkán második gordiuszi csomóját a Koszovó és Szerbia közötti megbékélés jelenti, ahol az elmúlt években a területcsere ötlete is előtérbe került. Ez azonban a nemzetközi közösség támogatása híján nem valósult meg, és kérdésessé vált a megállapodás valamikori aláírása is. Reményünket tudjuk kifejezni, hogy a megmaradó ellentéteket a felek józan belátással hamarosan megoldják, így elhárulhatnak a területi szuverenitást érő kihívások.

⁷¹ Előbb egy hadsereg, majd egy tárgyalócsoport felállításáról döntött Koszovó. *Népszava*, 2018. december 16.

⁷² Kosovo denied entry to Interpol. *Euronews.com*, 2018. november 20.

⁷³ Kosovo hits Serbia with 100% trade tariffs amid Interpol row. *BBC*, 2018. november 21.

⁷⁴ Mi következhet a teljes szerb harcckészültség után? *Hirado.hu*, 2019. június 8.

⁷⁵ Nem tárgyal területcseréről és határmódosításról Szerbia és Koszovó. *Hirado.hu*, 2019. április 29.

Felhasznált irodalom

- Act Notifying the Succession to the Agreements Between the Former Yugoslavia and the Italian Republic. *Official Gazette*, MP11-60/1992 (RS 40/1992).
- American congressman Michael Turner warns Bosnia over territorial dispute with Montenegro. *Bosnia Today*, 2015. március 3. Online: <https://web.archive.org/web/20150402160828/http://www.bosniatoday.ba/american-congressman-michael-turner-warns-bosnia-over-territorial-dispute-with-montenegro/>
- Arbitration Agreement between the Government of the Republic of Slovenia and the Government of the Republic of Croatia*. 2010. Online: www.assidmer.net/doc/Arbitration_Agreement_Croatia_Slovenia.pdf
- Arbitraža: Ako Sutorina pripadne Srpskoj, Srbija će lakše do mora! *Srbija Danas*. Online: www.srbijadanas.com/clanak/arbitraza-ako-sutorina-pripadne-srpskoj-srbija-ce-lakse-do-mora-24-01-2015
- Bell, Imogen: *Central and South-Eastern Europe 2003*. London – New York, Europa Publications, 2002.
- Brnabić: Nagyon elégedett vagyok a kormány eredményeivel. *Vajdaság Ma*, 2019. július 1. Online: www.vajma.info/cikk/szerbia/27205/Brnabic-Nagyon-elegedett-vagyok-a-kormany-eredmenyeivel.html
- Çokaj, Arben: Kakofonia dhe gjeopolitika e munguar shqiptare. *Fjala e Lirë*. Online: <https://fjala.info/kakofonia-dhe-gjeopolitika-e-munguar-shqiptare/>
- Dimitrova, Dessislava: Croatian consortium wins 259.3 Mln Euro bridge project. *SeeNews*, 2007. július 14. Online: <https://seenews.com/news/croatian-consortium-wins-2593-mln-euro-bridge-project-218178>
- Döntött a hágai bíróság: a Pirani-öböl jelentős része a szlovénoké. *Atv.hu*, 2017. június 29. Online: www.atv.hu/kulfold/20170629-dontott-a-hagai-birosag-a-pirani-obel-jelentos-resze-a-szlovenoke
- Ekskluzivno: Donosimo audiosnimku razgovora arbitra i slovenske predstavnice! Poslušajte! *Vecernji list*, 2015. július 22. Online: www.vecernji.hr/vecernji60/ekskluzivno-donosimo-razgovor-arbitra-i-slovenske-strane-poslusajte-snimke-1015908
- Előbb egy hadsereg, majd egy tárgyalócsoport felállításáról döntött Koszovó. *Népszava*, 2018. december 16. Online: https://nepszava.hu/3018737_elobb-egy-hadsereg-majd-egy-targyalocsoport-felallitasarol-dontott-koszovo
- Felosztaná Koszovót. *Népszava*, 2017. július 31. Online: https://nepszava.hu/1136310_felosztanak-koszovot

- Földi Bence: Határtalan határviták Jugoszlávia romjain. *Magyar Nemzet*, 2017. július 4. Online: <https://magyarnemzet.hu/archivum/kulfold-archivum/hatartalan-hatarvitak-jugoszlavia-romjain-3873418/>
- HINA: Construction of Pelješac bridge officially starts. *Total Croatia News*, 2018. július 30. Online: www.total-croatia-news.com/business/30110-construction-of-peljesac-bridge-officially-starts
- Hol a határ Szerbia és Horvátország között? *Dunai Szigetek*, 2015. március 4. Online: <https://dunaiszigetek.blogspot.com/2015/03/hol-hatar-szerbia-es-horvatorszag-kozott.html>
- Hrstić, Ivan: Kontroverze: Karta dokazuje: Pelješki most može se graditi, bez obzira na dogovor Tuđman-Izetbegović! *PolitikaPlus*, 2012. július 30. Online: www.politika-plus.com/novost/61356/karta-dokazuje-peljeski-most-moze-se-graditi-bez-obzira-na-dogovor-tudman-izetbegovic
- K. Kiss Gergely: Horvát-szlovén konfliktus: aggasztó részletek szivárogtak ki. *Napi.hu*, 2019. április 5. Online: www.napi.hu/nemzetkozi_gazdasag/horvat-szloven-konfliktus.681838.html
- Kosovo denied entry to Interpol. *Euronews.com*, 2018. november 20. Online: www.euronews.com/2018/11/20/kosovo-denied-entry-to-interpol
- Kosovo hits Serbia with 100% trade tariffs amid Interpol row. *BBC*, 2018. november 21. Online: www.bbc.com/news/world-europe-46287975
- Kosovo opposition releases tear gas in parliament to block border limit vote. *El Ethos UT*, 2018. március 21. Online: www.elethos.gr/2018/03/kosovo-opposition-releases-tear-gas-in.html?m=1
- Kryeziu, Përparim: *Stalling on a process that never happened: A review analysis of the border agreement between Kosovo and Montenegro*. Pristina, Group for Legal and Political Studies, 2017. (Policy Analysis, 06/2018). Online: www.legalpoliticalstudies.org/wp-content/uploads/2018/05/Policy-Analysis-Demarcation.pdf
- Living on the border of the European Union: Kendija in Serbia. *Fabian's Website*, 2018. május 31. Online: www.fabian-vendrig.eu/balkan/living-on-the-border-of-the-european-union-kendija-in-serbia/
- Lőrinczné Bencze Edit: *Az európai uniós bővítések elmélete és gyakorlata a horvát csatlakozás tükrében*. Budapest–Székesfehérvár, Aposztróf–KJF, 2013.
- Lőrinczné Bencze Edit: *Horvátország a függetlenség kikiáltásától az uniós csatlakozásig*. Budapest, Aposztróf, 2015.
- Memorandum o Piranskem zalivu. Ljubljana, 1993. Online: www.yumpu.com/xx/document/view/38058552/memorandum-o-piranskem-zalivu-vlada-republike-slovenije

- Mi következhet a teljes szerb harcászultság után? *Hirado.hu*, 2019. június 8. Online: www.hirado.hu/kulfold/kulpolitika/cikk/2019/06/08/mi-kovetkezh-et-a-teljes-szerb-harckeszultseg-utan
- Milošević, Milena: Montenegro acts to solve border dispute with Croatia. *Balkan Insight*, 2013. március 21. Online: <https://balkaninsight.com/2013/03/21/montenegro-to-form-commission-for-solving-prevlaka-dispute/>
- Ministry of Foreign and European Affairs: *Croatia on the Road to the European Union*. Zagreb, 2009. Online: www.mvep.hr/files/file/publikacije/Croatia_on_the_Road_to_the_EU.pdf
- Ministry of Foreign and European Affairs: *Collection of International Treaties. List of international treaties and international acts concluded between the Republic of Croatia and Republic of Slovenia*. 2005. Online: www.mvep.hr/en/foreign-politics/bilateral-relations/overview-by-country/slovenia,120.html
- Morina, Die: Kosovo ‘lost no land’ in Montenegro border deal. *Balkan Insight*, 2017. február 21. Online: <https://balkaninsight.com/2017/02/21/kosovo-border-commission-seals-montenegro-deal-02-21-2017/>
- Morina, Die: Kosovo Parliament approves Montenegro border deal. *Balkan Insight*, 2018. március 21. Online: <https://balkaninsight.com/2018/03/21/xx-kosovo-parliament-approves-montenegro-border-deal-03-21-2018/>
- MTI: A horvát–szerb határvíta miatt érzik magukat a „senki földjén”. *Hirado.hu*, 2017. november 9. Online: www.hirado.hu/2017/11/09/a-horvat-szerb-hatarvita-miatt-erzik-magukat-a-senki-foldjen/
- MTI: Vízumliberalizációs „útitervet” készített az EU a koszovói kormányzat számára. *Szon.hu*, 2012. június 14. Online: <https://szon.hu/nagyvilag/vizumliberalizacios-utitervet-keszített-az-eu-a-koszovoi-kormanyzat-szamara-2383006/>
- Nem tárgyal területcseréről és határmódosításról Szerbia és Koszovó. *Hirado.hu*, 2019. április 29. Online: www.hirado.hu/kulfold/cikk/2019/04/29/nem-targyal-teruletcsererol-es-hatarmodositasrol-szerbia-es-koszovo
- Neum Agreement*. 1996. Online: www.revolvy.com/page/Neum-Agreement
- Ördögh Tibor: Szerbia közeledése az Európai Unióhoz. In Koller Boglárka – Ördögh Tibor (szerk.): *Európaizáció a Nyugat-Balkánon*. Budapest, Dialóg Campus, 2019. 173–187.
- Pavlić, Vedran: Overview of Croatia’s Border Disputes with BiH, Montenegro, Serbia, Slovenia, Liberland. *Total Croatia News*, 2017. január 22. Online: www.total-croatia-news.com/politics/16084-overview-of-croatia-s-border-disputes-with-bij-montenegro-serbia-slovenia-liberland
- Pipan, Primož: Cross-border cooperation between Slovenia and Croatian Istria after 1991. *Acta geographica Slovenica*, 47. (2007), 2. 223–243.

- Rónay Tamás: Elfajuló horvát–szlovén határvíta. *Népszava*, 2018. január 5. Online: https://nepszava.hu/1149490_elfajulo-horvat-szloven-hatarvita
- Predlog Zakona o potvrđivanju sporazuma o državnoj granici između Crne Gore i republike Kosovo*. Podgorica, 2015. Online: <http://zakoni.skupstina.me/zakoni/web/dokumenta/zakoni-i-drugi-akti/942/989-6419-24-9-15-6.PDF>
- Prekić, Adnan: Montenegro objects on Croatian tender for oil and gas exploitation. *Independent Balkan News Agency*, 2014. április 4. Online: <https://balkan.eu.com/montenegro-objects-croatian-tender-oil-gas-exploitation/>
- Presidents of Montenegro, Kosovo sign joint statement on border agreement. *Sputniknews.com*, 2018. február 16. Online: <https://sputniknews.com/europe/201802161061739392-montenegro-kosovo-statement/>
- Prevlaka Peninsula – UNMOP – Background*. Online: <https://peacekeeping.un.org/mission/past/unmop/background.html>
- Ruff Orsolya: A szlovének megszavazták a határvíta rendezését. *Bruxinfo.hu*, 2010. július 7. Online: www.bruxinfo.hu/cikk/20100607-szlovenek-megszavaztak-hatarvita-rendezeset
- Sarkadi Zsolt: Területcserével kacérkodik Szerbia és Koszovó. *444.hu*, 2018. augusztus 15. Online: <https://444.hu/2018/08/15/teruletcserével-kacerkodik-szerbia-es-koszovo>
- Šišić, Almedin: Sutorina će biti predmet arbitraže? *Nezavisne novine*, 2014. október 14. Online: www.nezavisne.com/novosti/bih/Sutorina-ce-biti-predmet-arbitraze/267802
- STA: Scandal sweeps away Slovenia's border arbiter. *The Slovenia Times*, 2015. július 24. Online: www.sloveniatimes.com/scandal-sweeps-away-slovenia-border-arbiter-croatia-thinking-of-pulling-away
- Statement on Kosovo-Montenegro Border Demarcation Report. *U.S Embassy in Kosovo*, 2015. december 21. Online: <https://xk.usembassy.gov/statement-kosovo-montenegro-border-demarcation-report/>
- Sutorina Dispute*. Online: www.revolvy.com/page/Sutorina-dispute?cr=1
- Sutorina remains Montenegrin. *Novosti.rs*, 2016. április 26. Online: www.novosti.rs/vesti/planeta.300.html:602405-Sutorina-ostala-crnogorska
- Szerb–horvát csúcs: Megállapodtak, hogy majd tárgyalnak. *Szabad Magyar Szó*, 2018. február 12. Online: <https://szabadmagyarszo.com/2018/02/12/szerb-horvat-csucs-megallapodtak-hogy-majd-targyalnak/>
- Szlovénia bepereli Horvátországot az Európai Bíróságon. *Rtv.rs*, 2018. július 14. Online: www.rtv.rs/hu/r%C3%A9gio/szlov%C3%A9nia-beperli-horv%C3%A1ltors%C3%A1got-az-eur%C3%B3pai-b%C3%ADr%C3%B3s%C3%A1gon_934594.html

- Szlovéniának nincs oka bármilyen eljárást indítani Horvátország ellen. *ProfitLine*, 2018. március 17. Online: <https://profitline.hu/Szlovenianak-nincs-oka-barmilyen-eljarast-inditani-Horvatorszag-ellen-376207>
- The Permanent Court of Arbitration: PCA CASE NO. 2012-04 in the matter of an arbitration under the Arbitration Agreement between the Government of the Republic of Croatia and the Government of the Republic of Slovenia, signed on 4 November 2009. Final Award, 29 June 2017. Online: <https://pcacases.com/web/sendAttach/2172>
- Treaty between the Republic of Slovenia and the Republic of Croatia on the Common State Border*. 2001. Online: www.assidmer.net/doc/Drnovsek-Racan_Agreement.pdf
- Turkalj, Kristian: Razgraničenje teritorijalnog mora između Hrvatske i Slovenije u sjevernom Jadranu (Piranski zaljev). Zagreb, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 51. (2001), 5. 939–979. Online: https://bib.irb.hr/datoteka/819209.Turkalj_Razgranicenje_teritorijalnog_mora.pdf
- UN: *Convention on the Territorial Sea and the Contiguous Zone*. 1958. Online: www.gc.noaa.gov/documents/8_1_1958_territorial_sea.pdf
- UN: *United Nations Convention on the Law of the Sea*. 1982. Online: www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf
- UN SC: *Resolution 779 (1992)*. Online: [https://undocs.org/S/RES/779\(1992\)](https://undocs.org/S/RES/779(1992))
- UN SC: *Resolution 1437 (2002)*. Online: [https://undocs.org/S/RES/1437\(2002\)](https://undocs.org/S/RES/1437(2002))
- Žabec, Krešimir: Nikad ispričana priča o Pelješkom mostu: Tri puta živio, tri puta umro, tri vlade mučio je gradnjom. Opet je oživio. *Jutarnji list*, 2011. augusztus 24. Online: www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/nikad-ispričana-prica-o-peljeskom-mostu-tri-puta-zivio-tri-puta-umro-tri-vlade-mucio-je-gradnjom-opet-je-ozivio/1815171/
- Žabec, Krešimir: Kako će se graditi Pelješki most: Napravljeni su testovi na vjetar od 250 km/h, u morsko dno će se zabijati čelične cijevi dužine 124 metra. *Jutarnji list*, 2017. november 26. Online: www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/kako-ce-se-graditi-peljeski-most-napravljeni-su-testovi-na-vjetar-od-250-kmh-u-morsko-dno-ce-se-zabijati-celicne-cijevi-duzine-124-metra/6782211/
- Za pelješki most traže 119 milijuna kuna odštete. *Tportal.hr*, 2012. február 22. Online: [www.tportal.hr/vijesti/clanak/za-peljeski-most-traze-119-milijuna-kuna-odstete-20120222/print](http://tportal.hr/vijesti/clanak/za-peljeski-most-traze-119-milijuna-kuna-odstete-20120222/print)